

УДК 378.14(71)

ДО ВИТОКІВ ОРГАНІЗАЦІЇ УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ ОСВІТИ В КАНАДІ

Людмила Штефан

*Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди,
вул. Алчевських, 29, Харків, Україна, 61002*

На підставі аналізу науково-педагогічних джерел досліджено питання організації університетської освіти Канаді другої половини ХХ ст. Виявлено, що різноманітний і складний характер системи університетської освіти Канади пояснюється особливостями її географічного положення, специфікою демографічної та політичної ситуації. Доведено, що система університетської освіти у Канаді розвивалася як така, що синтезує всі позитивні аспекти класичної системи освіти й прогресивні досягнення інноваційних педагогічних моделей. З'ясовано чинники, які вплинули на становлення та подальший розвиток університетської освіти в Канаді (поява кореспондентського навчання; виникнення розгалуженої мережі коледжів і шкіл; поширення заочного навчання; виникнення засобів комунікації (радіо, телефон, телебачення, кіно тощо); радіотрансляція навчальних програм; прагнення населення до самоосвіти; поява законодавчих актів, орієнтованих на вищу освіту; зародження медіа-освіти; необхідність вчитися протягом життя тощо).

Ключові слова: університет, становлення, розвиток, організація, Канада, ретроспективний аналіз.

Подальший розвиток України безпосередньо залежить від якісної підготовки спеціалістів, рівня їхніх знань. Забезпеченню високого інтелектуального рівня громадян сприяє університетська освіта, яка відкриває перед людиною широкі можливості для отримання освітніх послуг, що відображення у формуванні цілеспрямованої державної освітньої політики України, яка підтверджена законами України “Про вищу освіту” (2014), “Національній стратегії розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки”.

Зважаючи на проєвропейську інтеграцію, яка характерна для сучасної вітчизняної педагогічної науки та практики, вивчення питань змісту, форм і методів організації університетської освіти в провідних країнах світу та Канади надзвичайно актуальні.

Питанням становлення та розвитку вищої освіти та університетської зокрема присвячені праці вітчизняних і зарубіжних дослідників. Особливої уваги заслуговують праці таких науковців: А. Алексюк, С. Вітвицька, Д. Герцюк, О. Глузман, Н. Дем'яненко, М. Євтух, Т. Завгородня, І. Зарічна, Л. Зеленська, Л. Березівська, С. Золотухіна, О. Караманов, В. Курило,

І. Курляк, В. Лозова, В. Луговий, В. Майборода, О. Радул, О. Сухомлинська, А. Троцько та ін. Теоретико-методологічні засади функціонування університетської освіти розробляли А. Алексюк, В. Андрущенко, С. Архангельський, М. Бойко, І. Волощук, Н. Демчук, С. Калашнікова, В. Огнев'юк, М. Степко та ін. Особливості організації навчального процесу у вищій школі вивчали В. Бакіров, А. Бондар, Я. Бурлака, Н. Гузій, Т. Король, О. Мороз, О. Пометун, О. Фучила, О. Ярошенко.

Питання ретроспективного аналізу університетської освіти в Канаді до цього часу не були предметом спеціального наукового дослідження.

Мета нашої праці – проаналізувати історію становлення та розвитку університетської освіти в Канаді ХХ ст.

Вивчення й узагальнення науково-педагогічних джерел свідчить про те, що фахівці визначають три революційні події розвитку університетської освіти, які, по суті, змінили не лише науку, а й докорінно життя людини. Перша – це отримання дешевого паперу. Друга – друкування книжок. Третя – поява комп'ютерних технологій, які отримали назву “інформаційні технології” [2].

З початку виникнення канадські університети мали регіональний характер, тому що кожна провінція мала свою систему освіти. Хоча системи освіти окремих провінцій дуже близькі, усе ж між ними існували суттєві відмінності, зумовлені географічними особливостями території, національним складом і культурно-історичними традиціями [3].

Сьогодні кожна провінція має свій уряд і законодавчі органи. Вивчаючи освіту Канади, як стверджують фахівці, дослідник матиме справу з тринадцятьма самостійними освітніми системами. Децентралізація в такій важливій сфері, як освіта, є унікальною особливістю канадської конституційної системи [4].

Складний характер системи університетської освіти Канади, як уже було зазначено, пояснюється особливостями її географічного положення, специфікою демографічної та політичної ситуації.

Канада мало заселена. Основна частина населення проживає в південній частині вздовж кордону зі США. Понад 60% усіх канадців живуть у двох провінціях – Онтаріо та Квебек. Нерівномірне зосередження корисних копалин призвело до значних регіональних диспропорцій, що наклало відбиток на розвиток системи освіти країни, а університетської зокрема.

Виникнення університетської освіти у Канаді збігалось з інтенсивним розвитком пошти, яка дала змогу розсилати навчальні матеріали по всій території країни (кореспондентське навчання).

Кореспондентське навчання виникло приблизно в 1850 р. Не випадково, що воно й індустріалізація суспільства розпочалося приблизно одночасно: вони внутрішньопов'язані.

Вивчення та узагальнення науково-педагогічних джерел свідчить про те, що наприкінці XIX ст. в провідних країнах світу та Канаді набула популярності заочна форма навчання.

Наприклад, у 1877 р. найстаріший шотландський Університет святого Андрія запропонував програму заочного навчання для жінок на звання ліцензіата мистецтв, яка діяла впродовж 55 років. За цією програмою навчалися жінки в усьому світі.

Перші заочні курси в Канаді виникли понад сто років тому, коли університет Макгілла у Монреалі зробив виняток для викладачів, які не могли відвідувати денне відділення цього навчального закладу. Університет Макгілла – найстаріший університет Канади. Він виник завдяки Дж. Макгіллу – меценатові та громадському діячеві, який частину своїх заощаджень заповів на створення коледжу. У 1885 р. коледж отримав статус університету. Сучасне обладнання, світовий рівень викладання, підтримка новаторських ідей зробили цей заклад надзвичайно популярним серед педагогів і дослідників, а також студентів, які бажали отримати високоякісну освіту не тільки очно, й заочно та дистанційно [3].

Варто звернути увагу на те, що Квінський університет у Кінгстоні, провінція Онтаріо, був першим університетом у Канаді, який у 1889 р. запропонував програму “навчання за перепискою” (кореспондентське навчання). Програма була розрахована спеціально для викладачів, які не мали змоги особисто бути присутніми на заняттях в університеті.

Цю програму продовжили Університет Альберти провінція Альберти (1907), Університет Френсіс Ксав'єр, провінція Квебек (1935), Університет Британської Колумбії, провінція Британська Колумбія (1950).

Вивчення науково-педагогічних джерел дає підстави зробити висновок, що на початку XX ст. способи передачі навчальних матеріалів від університету до студентів поліпшувалися. Як тільки з'явилися засоби комунікації (радіо, телефон), їх відразу використали для розвитку та покращення університетської освіти. Широко використовували студійні передачі та живий радіоефір, з'явилися перші радіотрансляції навчальних програм.

Перші курси з використанням телефону в Канаді виникли в 1939 р. Коли телефонна мережа стала достатньо розвинутою, її почали використовувати для навчання студентів, які не могли самотужки прийти на лекції.

Аналіз науково-педагогічних джерел свідчить, що спробу покращення змісту університетської освіти в Канаді виконали в 1941 р. Результатом активної співпраці Канадської радіокорпорації, асоціації освіти для дорослих і Федерації сільського господарства стала організація Форуму сільського радіо, яка об'єднала групи студентів із сільських районів Канадських Прерій. Цей експеримент виявився цілком успішним, що підтверджує велика

кількість громадських і приватних радіокорпорацій, які й сьогодні діють і зараз у різних районах Канади [1].

У першій половині ХХ ст. університети Канади мали величезні потенційні можливості щодо “навчання на відстані”. Зокрема, Університет Ватерлоо (провінція Онтаріо) запропонував курси для студентів, які працювали на територіально віддалених від університету містах і місцевостях [1].

Основою навчання в університетах стала ідея використання однакових навчальних матеріалів для очного та заочного навчання через правильно підібрані засоби комунікації.

Перше завдання дистанційних університетів – розробка вченими високоякісних навчальних матеріалів для вдосконалення самоосвіти кожного, хто навчався.

Із появою різних форм університетської освіти в Канаді з’явилися й освітні законодавчі акти, які були спеціально орієнтовані на підвищення ефективності освіти. Наприклад, у провінції Альберта видали два законодавчі акти щодо цього питання, де було визначено, що всі викладачі повинні продемонструвати як вони володіють традиційними й електронними методами навчання, знають як використовувати технології, вміють залучати студентську молодь до використання в майбутній практичній діяльності [6, с. 577].

Цілеспрямована політика багатокультурності федерального уряду Канади забезпечила також становлення та розвиток інноваційних програм із підготовки майбутніх фахівців в українських студіях канадських університетів. Україномовну освіту забезпечували вищі українознавчі дистанційні студії-кафедри, інститути, науково-дослідні й навчальні дистанційні центри, які, починаючи з середини ХХ ст., виникали у структурі канадських університетів.

Перший університет Канади, де розпочалося викладання української мови дистанційно – Саскачеванський університет у Саскатуні, який у 1945 р. запропонував дистанційний курс вивчення української мови.

Становленню та подальшому розвитку університетської освіти в Канаді сприяло заснування Центру українських канадських студій Манітобського університету, який забезпечував базові університетські курси й міждисциплінарні програми навчання. Центр українських канадських студій підтримував використання новітніх навчальних технологій, що є важливим аспектом його діяльності, зокрема активним розвитком серії інтернет-курсів у режимі он-лайн.

Також у Манітобі було засновано Міжуніверситетський північний консорціум – об’єднання трьох університетів (Брендон, Вінніпег, Манітоба). Викладачі зазначених університетів для проведення занять виїжджали до

місць поселення аборигенів. Корінне населення, яке проживало північніше 53-ї паралелі, користувалося правом здобуття вищої освіти за допомогою мережі комп'ютерного зв'язку цього консорціуму [8].

У Карлтонському університеті було засновано Центр обслуговування жінок, де надавали допомогу всім бажаючим жінкам не тільки у вигляді доступу до академічних, дистанційних програм, а й проводили консультації з питань догляду за дітьми, розв'язання конфліктів, розгляду скарг, персональної безпеки на території кампусу, соціальної захищеності, працевлаштування, забезпечення рівних прав щодо здобуття освіти, проживання в умовах холодного клімату. Консультації, сприяння в розгляді справ були гарантовані жінкам-студентам і жінкам-викладачам, працівникам університету. Для того, щоб отримати ці консультації, не обов'язково було перебувати в Центрі [8].

В Університеті Макгілл було організовано спеціалізований офіс, який пропонував студентам із обмеженими фізичними можливостями адаптовані засоби пересування, комп'ютеризовані системи для використання на лекційних заняттях лізинг радіо-, відео-, звукозаписувальної апаратури, спеціальні бібліотечні послуги. Понад 80% навчальних засобів у цьому університеті використовували фізично неспроможні особи, денного, та дистанційного навчання [7].

Зауважимо, що у Канаді з середини ХХ ст. право на існування "вибороти" нові типи університетів: "інтерактивний університет" (із застосуванням відео- та мультимедійних технологій), "віртуальний університет" (із застосуванням сучасних засобів комунікації, Інтернету, супутникового зв'язку тощо), "відкритий університет", який функціонував на базі принципу відкритості освіти.

У Торонто 1978 р. під керівництвом Б. Дункана була заснована Асоціація медіаграмотності (Association for Media Literacy – AML). Спільними зусиллями зазначеної Асоціації та Міністерства освіти провінції Онтаріо вийшов у світ підручник із медіа-освіти – "Media Literacy Resource Guide", який переклали на французьку, іспанську, італійську та японську мови. Асоціація медіа-грамотності систематично організовувала навчальні курси для викладачів, проводила конференції. Отож, медіа-освіта стала складовою частиною освіти провінції Онтаріо.

Інститут досліджень освіти провінції Онтаріо Університету Торонто (Ontario Institute for Studies in Education University of Toronto) виконав національне дослідження "Мережа нових підходів щодо розвитку навчання впродовж життя" (Network for New Approaches to Lifelong Learning), яке підтвердило високий рівень участі викладачів у формальному та неформальному навчанні.

Отже, Канада постійно турбується про всебічний розвиток своїх громадян і заохочує їх до неперервної освіти, бо саме знання є основою конкурентоздатності й економічного зростання країни.

Майже в усіх провінціях Канади міністерства та департаменти освіти задіяні в адмініструванні програм освіти для дорослих. Наприклад, уряди провінцій та територій Канади виступають із різними ініціативами щодо організації неперервної професійної освіти.

У лютому 1997 р. уряд провінції Альберта розробив стратегію розвитку людських ресурсів “Люди й благополуччя” (People and Prosperity), якою керуються урядові структури, заклади освіти [5, с. 9], а також виступив з ініціативою щодо підтримки дорослих з низьким рівнем освіти (Adult development reform initiative). Запропоновані урядом інтегровані програми дали змогу дорослим засвоїти потрібні для праці або подальшого навчання знання, навички та вміння [5, с. 12]. Урядова підтримка провінції Альберта щодо розвитку університетської освіти полягала в створенні 70 рад освіти для дорослих і волонтерських тьюторських програм із розвитку грамотності, забезпечення інформацією потенційних студентів [5].

Розробка освітніх програм – педагогічно цінне надбання провінції Британська Колумбія. Ці програми використовують вісімнадцять коледжів та інститутів, а також Агенція відкритого навчання (Open Learning Agency). До найбільш затребуваних програм можна зачислити такі програми: “Освіта для дорослих” (Adult Basic Education – ABE); “Грамотність” (Literacy), “Освіта без стін”, “Вивчення англійської мови” (English Language Training – ELT), “Спеціальна освіта для дорослих” (Adult Special Education – ASE). Вищезазначені програми гнучкі, що дає змогу громадянам Канади, які мешкають у цій провінції, засвоїти основні навички й уміння, необхідні для “зайнятості в соціумі й економічному просторі країни”. Наприкінці ХХ ст. уряд провінції виділив близько ста двадцяти мільйонів канадських доларів на створення та розвиток програм для дорослих [5, с.6].

Зокрема, уряд провінції Новий Брунсвік запропонував програму розвитку освіти для дорослих (Vision for the Adult Learner), основними елементами якої були: забезпечення доступності освіти для підвищення кваліфікації впродовж життєдіяльності; відповідність освітніх послуг вимогам ринку праці; висока якість освітніх послуг; результативність навчання; економічність і сучасність освіти [5, с. 41]. Крім того, була створена система публічних бібліотек провінції Новий Брунсвік, яка спеціально підтримувала дистанційні освітні програми.

Вивчення й узагальнення науково-педагогічної літератури свідчить, що в провінціях Ньюфаундленд і Лабрадор були засновані Центри грамотності для дорослого населення, які надавали послуги для розвитку комп’ютерної компетентності дорослих за допомогою програм вільного доступу.

У провінції Квебек створена інтегрована система освіти для дорослих, яка ґрунтувалася на відповідному законодавстві, політиці й мала належну інфраструктуру створення, поширення та управління університетськими програмами [5].

Отже, історію розвитку університетської освіти в Канаді, як зазначають фахівці, можна розглядати як складову неперервного процесу еволюції освіти та спілкування, починаючи від книжкових видань, навчальних радіо, телевізійних програм закінчуючи сучасними засобами інтерактивного спілкування.

Розвиток університетської освіти у Канаді зумовлений історично. Головну роль у цьому відіграла потреба суспільства в спеціалістах вищої кваліфікації, у збільшенні їхньої кількості шляхом поширення системи вищої освіти по всій території країни та її демократизації. Система університетської освіти у Канаді розвивалася як така, що синтезує всі позитивні аспекти класичної системи освіти й прогресивні досягнення інноваційних педагогічних моделей. Саме такий синтез забезпечив ефективність змісту, форм і методів університетської освіти. Це й визначило її стрімкий розвиток у Канаді.

Отже, становленню та подальшому розвитку університетської освіти в Канаді сприяли: поява кореспондентського навчання; виникнення розгалуженої мережі коледжів і шкіл; поширення заочного навчання; виникнення засобів комунікації (радіо, телефон, телебачення, кіно тощо); радіотрансляція навчальних програм; потяг населення до самоосвіти; поява законодавчих актів, орієнтованих на вищу освіту; зародження медіа-освіти; необхідність навчання протягом життя тощо. До перспективної тематики подальших наукових пошуків можна зарахувати питання порівняльного аналізу структури, змісту, форм і методів організації університетської освіти в Україні та Канаді.

1. *Аллардис Р.* Дистанционное образование в Канаде / Р. Аллардис // *Международное сотрудничество.* – 1999. – № 1. – С. 20–23.
2. *Аносов І. П.* Сучасний освітній процес: антропологічний аспект: Монографія / І. П. Аносов. – Київ : Твім. Інтер, 2003. – 391с.
3. *Карпинська Л. О.* Організація навчального процесу у вищій педагогічній школі України з використанням програмних ідей канадської педагогіки: навч. посібник / Л. О. Карпинська – Одеса : Півдєноукр. держ. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського, 2005. – 123 с.
4. *Келли Дж.* Образование в Канаде: Современное состояние и тенденции развития / Дж. Келли // *Педагогика.* – 2000. – № 1. – С. 93–100.
5. *Education Initiatives in Canada, 1998: A report from the provinces and territories.* Document prepared for the third National forum on education. – Council of Ministers of Education, Canada, May 28 – 30, 1998. – 76 p.

6. Lock J. Immigration and integration: ICT in pre-service teacher education / J. Lock // Contemporary issues in Technology and Teacher Education. – 2007. 7 (1). – P. 575–589.
7. McGill University Guide 2003/2004. Admissions, Recruitment and Registrars Office. – 2003. – P. 5.
8. University of Manitoba Admissions Handbook 2004. Enrolment Services, 2003. – P. 4–21.

*Стаття: надійшла до редколегії 15.11.2016
доопрацьована 15.03.2017
прийнята до друку 11.04.2017*

TO THE SOURCES OF UNIVERSITY EDUCATION ORGANIZATION IN CANADA

Liudmyla Shtefan

*H. S. Skovoroda National Pedagogical University of Kharkiv
Alchevskykh Str., 29, Kharkiv, Ukraine, UA – 61002*

This paper presents the analysis of the scientific and pedagogical sources of the university education organization in Canada in the second half of the twentieth century. It proves that due to the pro-European integration, which is typical for modern national pedagogical science and practice, the analyses of the contents, forms and methods of the arrangement of the university education in the leading world countries in general and in Canada in particular is relevant.

The article also states that the diverse and complex nature of the university education system in Canada is due to the peculiarities of its geographical location, specific demographic and political evolution. Besides the system of the university education in Canada has developed as the system which synthesizes all the positive aspects of the classical education system and the progressive achievements of innovative pedagogical models. Particular attention is drawn to the fact that in Canada since the mid of the twentieth century the right to exist was won by the new types of universities. They are the Online university using video and multimedia technologies; the Virtual university using modern means of communication, the Internet and the satellite communications, etc.; the Open University which was operating on the basis of the principle of the openness of the education.

The factors influencing the formation and the further development of the university education in Canada are found out. They are the education by correspondence, the extensive network of the colleges and schools, the distribution of the distance learning, the mass media (radio, telephone, television, movies, etc.), radio broadcasting of the educational programs, the desire of the population to get education, the legislation aimed at the higher education, the media education, the desire for lifelong learning etc.

Key words: university, formation, development, organization, Canada, retrospective analysis.